

وصفت وجود

مؤلفی

دارالفنون عثمانی ادبیات معلم لرندن

فرید

سبیل الرشاد جریده اسلامیه سیله مقالات صورتنده نشر اولوندقدن صوکره
آیریجه کتاب شکلنده طبع ایدلشددر

استانبول — مطبعه عامره

۱۳۳۱

پانته ایسمک ماهیتی

۱

پانته ایسمک اساسی

پانته ایسم کله سنک معناسی - پانته ایسمک اساسی حقنده ۱) نامتناهینک
متناهیده ۲) متناهیینک نامتناهیده اندماج فکرلرینک یا کاشلغی - موجودات
حقنده کی فکر اساسیمز : متناهی ، نامتناهی - وجودک ایکی مختلف صفحه سی :
عالم فانی ، عالم لاهوت - موجودات حقنده کی بو افکار متخالفه نک تدقیق ، نامتناهی
ایله متناهیینک برلکده نصل موجود اوله بیله جکینک لزوم تعینی - بو خصوصده کی
مشکلات - متناهی و نامتناهیدن بریخی انکار ، یاخود بونلری ایکی اصل مستقل
اوله رق قبول ایتک صورتیله مسئله نک حلی جهتته کیدن مسالک فلسفیه : ۱) ثله
مدرسه سنک اعتقادی ، ۲) « تالاس » و « هراقلیت » مدرسه لرینک فکرلری ، ۳)
« مانیشیه ایزم » یاخود « ثنویه » مسلکی - هر اوچ مسلکک بطلانی - پانته
ایسمک اساسی : متناهی و نامتناهی موجوددر ؛ بونلر ایکی موجود مستقل اولیوب
ایکی صورتله متعین وجود واحدن عبارتدر .

سیاق موضوع ، وحدت وجوددن اول « پانته ایسم »
دینیلن مسلک فاسفیدن محی استلزام ایتدیکندن بزده سوزه
اورادن باشلایه جغز . اول باول کلمه نک معناسی آکلایه لم . « پانته
ایسم » لغتی تدقیق ایدیه جک اولورسه بولفظک یونانجه ایکی کلمه دن
مرکب اولدیتی کوریلیر . بونلردن بری ادات استغراق اولان
« پان » ، دیکری ده جناب حق معناسی افاده ایدن « نه اوس »
لفظیدر . بو کلمه ، آخرینه ادوات انتهایه دن « ایسم » اداتی
آلدقن صکره بو اسم ایله مشهور اولان مسلک فلسفی یه علم

اولمشدره. «پانته ایسم» لغتی قاموس فرانس-ویده شویله تفسیر ایدیلور: «هرشیئک ذات خالقدن جزؤ اولدیغنه ویاخود اللهک بتون کائناتک روحی مقامنده بولندیغنه اینانمقدن عبارت اولان صوفیون طریقنک فکر و مسلکی، حکمت اشراقیه، وحدت مطلقه.»

عربجه بر قاموسده بولکله دن صکره شو عبارده تصادف اولیور: «مذهب القائلین ان الاله الواحد انما هو کل الکائنات.» فرانسزجه لغت کتابلرنده: «جناب حق ایله صنوف مخلوقاتک کافه سنه وجود مطلقک یکدیگرندن غیرمنفک ایکی مختلف شکلی نظریله باقان دینی، فلسفی مسلک» دینلیور.

ایشته «پانته ایسم» کله سنک معناسی بودر. بولکله «وجودیه» ایله تفسیر ایدیله بیلیر. زیرا «همه اوست» جمله سنک تضمن ایتدیکی معنی ایله «پانته ایسم» لفظنک تضمن ایتدیکی معنی بیننده بر فرق یوقدر.

هرنه ایسه بز شمدی کله نک معناسنی براقلمده اساسی حقنده سویله نه جک سوزلره باقم:

*
* *

آروپا مؤلفلری «پانته ایسم» ک اساسیله دستورلرینی صفحات تکاملنک تابع اولدیغی قانون عمومی، بومسلک

تضمن ايتديكى ك قوى محذورى ، ردى خصوصنده استناد ايدىلن دلائلى برر برر تدقيقه كيريشهرك ديورلر كه :

بعض كيمسهلر ك اعتقادينه كوره ، « پانتة ايسم » ك اساسى : نا متناهيك متناهيده ، جناب حقك طبيعته اندماجندن عبارتدر . بعضيلرى ده بو فكر ك نقيضنى التزام ايدهر ك ، « پانتة ايسم » ك اساسى : متناهيك نامتناهيده ، طبيعتك جناب حقه فاني ومستهلك اولمىدر ، ديورلر . بو فكرلر ك ايكيسى ده يا كلشدر .

برنجى اعتقاده زاهب اولانلر « پانتة ايسم » ي « آتة ايسم » ديدلن « معطله » مذهيله قارىشدير يورلر . حتى مشهور « سپينوزا » نك معاصرلرى آنك مذهبك ده بوياه اولديغنه قائل اولمىلر ايدى . بعض كيمسهلر ك « سپينوزا » مذهبي حقهده كى اعتقادلرى الان بومر كزده در .

بر طاقم منتقدلر « پانتة ايسم » ي معطله نك غايه كالى اولمق اوزره تلقى ايدىورلر .

بومسلك حقهده كى ايكىنجى اعتقاد ، يعنى متناهيك نامتناهيده فاسى اعتقادى نظر اعتباره آليرسه ايشك ايچنه تصوف كيرر ، مسلك ده تماميله « معطله » مذهبندن تبرى ايدر . بومذهب اربابنه معطل دينه مز . چونكه « جوردانو برونو » ، « سپينوزا » كى فيلسوفلر ك منكر الوهيت اولملرى شويلاه طورسون ، بالعكس بونلر تصديق الوهيتده افراطه مغلوب اولمىلر ، عالمده وجود

مطلقدن بشقه برشی کورمدکلرندن حقیقت ذاتیه لرینی غائب ایده جک راده یه کلش لر ایدی .

عجبا بو افکار متخالفه نك ایچنده حقیقته قریب بر فکر وارمیدر ؟ شوراسی محققدرکه بو مسلك ایکی مختلف اساسی یعنی هم تصدیق ، همده انکار الوهیتی تضمن ایده مز . حال بویله اولمقله برابر « پانتیه ایسم » حقنده اوتهدنبری ویریه کلن ایکی مختلف حکمکده بهمه حال برسبیه مستند اولمی لازم کلیر . زیرا « پلوتن » ک مسلك فلسفیسنده کی افکار متصوفانه فصل نظردقتی جلب ایتش ایسه « هه کل » ایله « سینوزا » نك مسلکلرنده کی شائبه انکارده جالب نظر دقت اولمقدن خالی قالمامشدر . بنابرین « پانتیه ایسم » ک اساسنی واضح وقطعی بر صورتده تعیین ایتک ؛ بومسلکله « آلهیون » ، « دهریون » ، مسلک لری آره سنده کی فرقی کوسترملک ؛ بومسلک حقنده کی ایکی مختلف فکرك طوغری ، یاخود یا کلش اولدیغنی ایجه آکلامق ایچون اول باول عقل انسانینک ادراکات اساسیه سیله ، مافوق الطبیعیاته عائد بعض مهم مسائلک حلنه قیام ایدن کیمسه لرك احوالی حقنده تحایلات اجراسی لازم کلیر .

بزم موجودات حقنده حاصل ایده بیلدی کمز افکارک کافه سی ایکی فکر اساسی یه ؛ یعنی « مناهی » ، « نامتاهی » فکر لرینه

واریر . زیرا نظرگاه عبرتمزده ماهیه تمامیه یکدیگرینک ضدی اولان ایکی مختلف وجود تعین ایدیورکه بونلردن بری دائم التغیر ؛ زماناً و مکاناً محدود ؛ قیامنده غیره محتاج ؛ دائمضعفه معروض ، زواله محکوم در . وجودک بوصفحه سی سلسله امواج حوادثی تشکیل ایدن شئون متوالیه نک صحنه بی قراری اولان بوعالم فانی در .

ازلی ، ابدی ، نامتناهی ، تغیردن مصون بر وجود دهها وارددرکه بووجودده عالم عقل ، عالم لاهوت دینیلن بقعه حقایق ازلیه در .

عالمک دغدغه نظر فرینه آلدانه رق جستجوی حقیقتدن ذاهل ؛ بوحضیض سفلینک مناعم خسیسه سنه مائل اولان بر طاقم عقول ضعیفه بوکبی افکار علویه نک ملاحظه سندن فطره معزول اولمقله برابر ینه جناب حقک عظمت و قدرتیله کندی عجز و مسکنتلرینی ؛ حیات و مماتی ، انلره عائد مکافات و مجازاتی دوشونمکدن تمامیه آزاده قاله مازلر .

هانکی وجداندرکه شوائب کونا کون ایله معیوب اولان بو حسن فاینک اوته سنده هر درلوعیوب و نقائصدن عاری بوجه باقی اولدیغنی ملاحظه ایتسون ؛ هانکی قلبدرکه مشحون کدورت اولان بوسعادت آفله دن صوکره آمال ممکنه نک تجلیزاری اولان بر ساحه سعادت تصویریه مشغول اولسون ؟

انسان نه قدر لاقيدا ولورسه اولسون، بو كي شيلرك ملا-
 حظه سندن بوسبتون نفسني منع ايدمهز. بو افكار، هر زمان
 دكلسه بيله، آره صره ذهنلري اشغالدن خالي قالماز. اديانك
 كافه سي بو حقايقدن بحث ايتمش؛ بو حقايقك سرود الهاماتي
 متفكرلري، شاعرلري سرمنست حيرت ايلمشدر. بر كز يدكان
 فطرتدن بعضيلرينك بو حقايقه قارشى كوستردكلري شوق وشغفك
 خروش مفرطى انلره كنديلريله برابر دنيا وما فيهماي
 اونو تدبير مشدر.

شمدي كله لم موضوع بحث اولان مسئله نك تدقيقه: عالمده
 يكد يكرينه مخالف ايكي درلو وجود كوريليوركه بونلرده حدوث
 وقدم، حركت وسكون، كمال ونقصان، مطلق ومقيد كي
 شيلردر.

بتون فيلسوفلر طرفندن مناقشه ايدلمش اولان بو افكار
 متخالفه نك تدقيق، نامتناهي ايله متناهي نك برلكده نصل موجود
 اوله بيله جكنك تعييني لازم كليور. حال بوكه مسئله نه قدر
 كوچ، تاليف ايدلك ايسته نيالن فكرلر بيننده كي تضاد وتخالف
 نه قدر بويوك ايسه ادراك بشرده اونسبتده محدود، اونسبتده
 ضعيفدر.

بعض فيلسوفلر مسئله نك حلنه كسدير مه بر يولدن وصول

ایچون بو ایکی تعبیردن برینی طی ایله : « موجود اولان انحق نا متناهیدر ؛ او بر کره تصور ایدلدکن صوکره ارتق انکار اولنه ماز ؛ وجود انکله قائم ، دها طوغریسی آندن عبارتدر . آندن غیری نه وارسه هیچ اندر هیچدر . » دیدیلر . ایشته یونان مدارس قدیمه سندن « نه له » مدرسه سنک اعتقادی بومر کزده ایدی . بر طاقملری ده دیدیلر که : « عالمده بر حرکت موجود اولدیغنی کوریورز . بونی انکار ایده بیلیمک ایچون یا کور اولملی ، یا خود مجنون . انسان کنندی وارلغنی حس ایدیور . انک نظرنده وجود تبدلن عبارتدر . زیرا هم کندیسی ، هم ده کندیسنی محیط اولان اشیا دائماً متبدلدر . دیمک که وجودک ماهیت مخصوصه سی تبدلن عبارت ایمش . غیر متبدل اولمق موجود اولماق دیمکدر . حرکت و تکامل ایتمین بروجود ، بر مفهوم مجرددن بشقه برشی دکلددر . ایشته « تالس » و « هراقلیت » مدرسه لرینک فکری ده بودر .

کوریلیور که بوفیلسوفلر بر طرفدن متناهی و حقیقی بی انکار ؛ دیگر طرفدن نامتناهی ، مطلق کبی حقایق طبیعت فدا ایدیورلر . عجبا مسئله نک بو صورتله حل ، حقیقه وصول اشتیاقیله پر جوش اولان اذهانه سکون ویررمی ؟ هیات !

متناهیکنک کلیاً انکاری دیوانه لک اولور . زیرا هیچ بر عقل سلیم حیاتک ایجاباتندن زاهل اوله ماز ؛ هیچ بر فکر تجرید شخصیتمزک صدای موجودینی احا ایده مز .

بو بویه اولمقله برابر دیگر طرفندن ده وجود دینیلن شیئ
پیدرپی ظهور ایله کمال نوعیلرینه خاص اولان درجاتی قطع
ایلدکن صکره باشلرینی کریبان عدمه چکن شئون متحوله
وغیر ثابته دن عبارت اولدینی قبول ایدیه مز . بوشئون متحوله
ایچون بر اصل ثابت لازمدر . حتی بالذات حرکت فکرینک
ادراکی ، تقدیری بیه بو اصلک ثبوتنه وابسته در .

متناهیئنک انکاری عقلاً ممتنع اولدینی کبی نامتناهیئنک
انکاری ده منطقاً غیرممکندر . هرکس متاهی ، یاخود نامتناهی یی
قبول ایدیور . انجق وجودک ایکی مختلف صورتی دیمک اولان
بوفکرلر دائماً یکدیگرینه نظراً تصور اولنور .

تحقق ایدن بو ایکی لزومه قارشو عجبا بونلرک هانکیسنی
قبول ایتلی ؟ یوقسه بو ایکی فکر متخالفی حالی اوزره براقه رق
متاهی ایله نامتناهی یی یکدیگرینک ضدی اولان ایکی اصل
مستقل اولمق اوزره می قبول ایتلی ؟

مسئله نك بوصورتله حلی جهته ده کیدلمشدر . تاریخ ادیانده
بوکا « مانیشه ایزم » ، « مانی مذهبی » ؛ تاریخ فلسفه ده « شنویه »
دیرلر . دهاتدن بعضیلری مسئله نك برحل ظاهریسی دیمک اولان
بوصورتی قبول ایتدیلر . « اناقساغور » ثابت ، نامتناهی بر
عقلک قارشوسنه عناصرک جدالکاهی اولان برعالم هیولی وضع ایدیور .
افلاطون ده بعض آثارنده بوفکری قبوله تمایل کبی کورونیور .

«ثنویه» مسلکی «ارسطو» مسلکینک اساسنی تشکیل ایدیور.
«ارسطو» نك اعتقادنجه آیری آیری ایکی عالم واردر. بونلردن
یری طبیعتدرکه بونك خاصه ممیزه سی حرکتدر. دیگریده عالم
عقل کادرکه بونك خاصه ممیزه سی ده سکوندر.

لکن عالم طبیعت کبی متحول و غیر مکمل بر وجودك
اساس موجودیتی کندیسندن اولدیغی نصل قبول اولنه بیلیر؛ دیگر
طرفدن ده ایکی اصل، ایکی وجود مستقل، ایکی وجود مطلق
نه وجه ایله تصورایدیله بیلیر؛ «ثنویه» مذهبنی نظردن ساقطایدن شی
عقل بشرک اک مبرم احتیاجاتندن بری اولان وحدت فکرینه منافی
اولمسیدر. عقل بشر وحدته عاشقدر؛ کویا بر صدای خفی
دائما انسانك وجدانه، کوش جاننه: «وحدت عقول و اشیانك
قانون عالیمسیدر.» دیه ندا ایدر.

ایشته بر طرفدن بوشوق وحدتك غلبه سی، دیگرطرفدن
متناهی ایله نامتناهینك انکارینه امکان اولمه مسیدرکه انسانلری
مسئله نك بشقه بر صورتله حانه، یعنی «پانته ایسم» مسلکینك
تأسیسنه سوق ایتمشدر.

فی الحقیقه متناهی، نامتناهی، ممکن، واجب، الله، طبیعت کبی
شیلر وجود واحدك ایکی مختلف صفحه سی کبی تصورایدیله بیلیر
واو زمان بونلر ایکی مختلف شی اولمقدن چیقوب یالکز بر
شیك نقطه نظرده کی اختلافه کوره بر تعین دیگرله تعینی

ديمك اولور . زيرا انسان نه زمان برامتداد مكاني، يعني بر بعد تصور ايده جك اولورسه همه حال آني ديكر بر بعد ايله محدود اولق اوزره تصور ايدر. تصور ايتديكي بعدى مطلق اوله رق تصور ايده عز . او بعدك مطلقا كنديسييله متجاوز بولنان ديكر بر بعد ، بو بعد متجاوزكده كنديسنى محيط اولان ديكر بر بعد ايله مناسبتي اولديغنى تصور ضروريدر . بعدلر بو صورته بكتير ايديله ايديله ذهنى كافه ابعاد جزويه نك اساسى اولان نامتناهى بر بعدك تصويرينه سوق ايدر. بعد محدود بعد نامتناهى يى ، بعد نامتناهى ده بر چوق ابعاد محدوده يى تصور ايتديرر . بعدمتناهى تصور ايديله دن بعدنامتناهى تصور ايديله - مديكى كي ؛ عكسى ده بوييله در.

شمدى برده امتداد زمانى يى تدقيق ايد، لم: محدود اولان هر امتداد زمانى ، كنديسندن ده اوسع بر امتداد زمانى تصويرى استلزام ايدر. امتدادات محدوده نك هيئت مجموعه سى ده قدم ، ازل ، ابدفكرلر يى توليد ايلر . اكر امتداد زمانى فكرى اورته دن قالد يريله جق اولورسه ازليتك ، ابديتك نه اولديغنى بيله ميز ؛ ابديت بر معنای مجرددن عبارت قالير. زيرا عقل بشر ابديت محضه يى تصور دن عاجز در. بر قانون ضرورينك حكمنه اتباعاً ابديته متلاحق الورود بر زمان فكرى علاوه ايدر . شو حالده ابديت، زمانى ؛ زمان ده ابديتى متضمن ديمك اولور.

بونلر بربرندن آیرلماز، یکدیگریله تحقیق ایدر. ابدیتسز زمان و همک بر تصور باطلی، زمانسز ابدیت ده ذهنک بر تجرید بی معناسیدر. بر طرفدن زمان، دیگر طرفدن ابدیت ناملریله آیری آیری ایکی شی موجود دکلدرد. موجود اولان، بر شیدن، یعنی زمانده تعین ایدن ابدیتله ابدیتدن ترشح ایدن زماندن عبارتدر.

اگر بو تحلیل سلسله اشیا ده تشمیل ایدیله جک اولورسه عالمده مؤثرسز بر اثرک، اعراضدن عاری بر جوهرک وجودی ممکن اولمדיنی کوریلیر. زیرا اوصاف و اعراضدن عاری بر جوهر تعینی اولیان بر شی دیمکدرکه عدمله بینلرنده همان بر فرق یوق کییدر. جوهرلرک بربرندن تمایزی اعراضک وجودینه وابسته در. موجود تعین ایتلیدر. انک ماهیتنده بر قانون ضرورینک اندماجی لازمدر. تاکه او قانون اقتضا سنجه تعریف ایدیله مه مک درکه سندن تعریف ایدیله بیلیمک درجه سنه ارتقا ایدم بیلسون. زیرا وجود حقیقی نه جوهرده، نه ده عرض محضده متعین اولیوب بو ایکی شیئک غیر قابل انفکاک اولان اتحادنده متجلیدر. بوبویله اولدینی کبی مؤثرسز بر اثر، اثرسز بر مؤثر تصویری ده ممکن دکلدرد. اثر فکری اورته دن قالدیریله جق اولورسه اورته ده مبهم بر فکر علیت قالیرکه بوده خارجه ده وجودی اولیان بر مفهوم مجرددن بشقه بر شی دکلدرد.

الحاصل اثرسز مؤثر، اعراضسز جوهر، ازلیتسز زمان، امتدادسز مکان متصور اولمدیغی کبی متناهی‌سز نامتناهی‌ایله انک عکسی‌ده موجوداوله‌ماز. متناهی‌دینیلن‌شی: امتدادزمانی، امتداد مکانی، حرکت، یعنی طبیعت؛ نامتناهی‌تسمیه اولنان شی‌ده: ازلیت، علت‌مطلقه، جوهر غیر متناهی، یعنی جناب‌حق‌دیمکدر. بنابراین اللهسز طبیعت، طبیعتسز الله اوله‌ماز. اللهسز طبیعت بر ظل موهوم، طبیعتسز الله‌ده بر معنای میتدن بشقه برشی دکدر. استقرار ایله متصف اولان ازلیتدن، نامتناهیدن، علت‌مطلقه قادره‌دن، غیر محدود اولان وجوددن بر قانون ضروری اقتضا. سنجه لایعد ولایحصى موجودات ممکنه و غیر مکمله متوالیاً صدورایتمکده، ینه‌اصللری اولان جناب‌حقه رجوع ایلمکده‌در. جناب‌حق ایله طبیعت ایکی موجود مستقل اولمیوب ایکی‌صورتله متعین‌وجود واحدن عبارتدر. وجودحقیقی نه نامتناهیده‌در، نه‌ده متناهی‌ده. بلکه انلرک ازلی، ضروری، ممتنع الانفکاک اولان تعینلرنده‌در. خلاصه بر یرده متکثر بروحدت، بر یرده متوحد بر کثرت کوریلپور.

ایشته «پانته ایسم»ک اساسی بودر.

۲

پانته ایسمک انواعی

پانته ایسمک انواعی : (۱) رواقیون ، (۲) اسکندریه مدرسه سی ، (۳) سپینوزا ، (۴) هه کل مسلکری .

شرقدن، یونانستاندن، اوروپادن آلمش اولسی اعتباریله «پانته ایسم» ک لایعد انواعی وارددر . مثلاً فیلسوفک بری : طبیعت وحدت مطلقه نک بر جریانی ، بر فیضانی ؛ دیکری ده : جناب حق بر جوهر ، طبیعت او جوهرک صور مختلفه سیدر ، دیور . یاخود منتهای ایله نامتناهی ، دهها عمومی بر تعبیر ایله ، بتون اضداد اصلاً و ذاتاً متحددر ، فکرینی اورتیه سوریور .

«پانته ایسم» ک صور واشکال مختلفه سیله ، تحولات و ترقیاتنده بر حقیقت ثابته کوریلور که اوده نامتناهی ایله منتهاینک من الازل بر لکده قیامی ، طبیعتله جناب حقک شیء واحد اولمیدر .

ارباب تدقیق درت درلو «پانته ایسم» قبول ایدیورلر . بونلرده رواقیون ، اسکندریه مدرسه لرینک مسلکریله «سپینوزا» و «هه کل» مسلکریدر .

«رواقیون» عالمده موجود اولان هر شیئک مادی ، جسمانی اولدیغنی قبول ایله برابر ، فکری وه ، نامتناهی بی ده تمامیه منکر دکل ایدیلر . آنلرک اعتقادنجه موجودات ، عقله قارشى تجلیسی اعتباریله عقلی ، حسه قارشى تجلیسی اعتباریله ده مادی ایدی .

بو مذهب اربابی : کائنات، مرئی، منفعل بر وجوددن متشکل بر عضویت جسیمه ایله غیر مرئی و فاعل بر روحدن عبارتدر .
 بو روح ، کائناتک هر جزوینه نافذ ، هر جزوئنده حاکمدر . منبع وجود اولان اودر . هر شی اندن ظهور ، ینه اکا رجوع ایدر ... دیورلر ایدی .

اسکندریه مدرسه سی مسلکنه سالک اولانلر جناب حقه اولاً وجود ، ثانیاً عقل ، ثالثاً قدرت اثبات ایدیورلر . عقلی قدرت و حیاته تقدیم ایتدکلری کبی هر درلو اوصافدن عاری اولان وجودی ده عقله تقدیم ایلورلر . بو مدرسه منتسبلری دیورلرکه : کائنات حقیقت الهیه و جهله نسق پذیر ، عالم شهودده حقل صورتیدر . فقط عالم ایله انده ظهور ایدن حادثات بذاتهما نظر اعتباره آله حق اولورلر سه هپسنگ بر ظل موهومدن ، بر نمایش کاذبدن بشقه بر شی اولمدینی کوریلیر . عالمک ماوراسنده تغیردن مصون و اصل الاصول کائنات اولان عقول واردر . فقط بونلرکده وجود ذاتیلری یوقدر . هپسی جناب حق ایله قائمدر . ازلی ، لایتغیر اولان موجود حقیقی حیطة ادراکدن خارج ، وحدت ذاتیه سیله متعیندر . علم حقنده کی نظریه ایله روحک قوتلری ده بو ترتیب اوزره در . علمک برنجی مرتبه سی حس ، ایکنجی مرتبه سی عقل ، اوچنجی مرتبه سی کشفدر . قوای ذهنیه نک مراتبی ده حس ، خیال ، ادراک و عشقدر . حقیقت ، عقلده تجلی ایدر . عشق ، انسانی واصل

الی الله ایلر . روح، استیلای جذبات ایله شعور نفسیدن متجرد
و جناب حقه فانی اولور . ایشته اسکندریه مدرسه سنک
فکری ده بودر .

«سپینوزا» ایله «هه کل» کلنجه؛ بونلرک مسلکلی بربرینک
عیندر . آنجق «سپینوزا» نک (جوهر) دیدیکی شیئه «هه کل»
(فکر) دیور . هر شیئی فکر دن ظهور ، ینه فکره رجوع
ایتدیریور . بو ایکی فیلسوف هر نه قدر بعض نقطه لرده
بربرندن ایریلیورلر ایسه ده نامتناهی ایله متناهی بی قبولده، اشیانک
بو ایکی اصلی ضروری بر قانون تکامله توفیقاً حال وحدته
ارجاعده برلشیورلر .

پانته ایسمک صفحات مختلفه تکاملنک بر قانونه

تابع اولوب اولمدینی

مابعدالطبیعیاته عائد بر مسلکک شرط تأسسی : طبایع موجوداتی ، موجودات بیننده کی مناسباتی حسبها ممکن تعریف وایضاح - پانته ایسمک علت غائیة منی اولان نامتناهی ایله متناهیئنک حقیقت واحد حالنه ارجاعنک اهمیت - پانته ایسمک عالمده موجود (۱) ادراک کلی ونامتناهی ایله (۲) ادراکات جزویه ومنتناهیة تصدیق مجبوری و بر ادراکات بیننده کی مناسبات قویه نك تعیین لزومی - پانته ایسترنک پوصله یی شاعرفلری مدهش نقطه .

بورایه قدر اجرا ایدیلن تاریخی ، عقلی محاکمات «پانته ایسم» ک ماهیتی حقدده بر فکر محمل ویرمیلیر . شمدی بحثک ایکنجی شقنه یعنی «پانته ایسم» ک صفحات مختلفه سنه عائد تکاملک بر قانونه تابع اولوب اولمدیغنه کله لم .

ساحه تجریدده جولان ایتدکجه ، بو مسلک حیرت افزا دینه جک درجه ده بسیطدر . فقط اوساحه دن آریلیر آریلماز او بساطت درحال اغلاقه منقلب اولور .

«پانته ایسم» مسلکینک شعبات مختلفه سی اساس اعتباریله یکدیگرینک عینیدر . بر مثلثک ایکی ضلعی اوزادقجه آرملرنده کی مسافه آچیلدینی کبی ، بوشعبات مختلفه ده وادی تکامله دوغرو کیتمکه باشلا نجه ارملرنده کی بعدتزايد ایدر . بونک بویله اولمسی غایت طبیعی در . چونکه هر متفکرک طرز تفکری بشقه در .

ما بعد الطبیعیاته عائد بر مسلک انجق بر شرط ایله تأسس ایدم بیلیر. عجبا او شرط نه در؟ طبایع موجوداتی، موجودات بیننده کی مناسباتی حسبما ممکن تعریف وایضاح ایلکدر. مثلاً جناب حق، طبیعت، انسان و سائره کبی شیردن صورت عمومیه ده بخندن هیچ برشی چیقماز. ذات وصفات الهیه بی تبیین؛ اشیای متناهییه ایله انلرک باعتبار الوجود حائر اولدقلری مراتبی، درجاتی تعیین ایتلی. یالکز قواعد منطقیه یه توفیقاً تدوین مباحث کافی دکدر. تجاربی، حقایق موجوداتی ده نظر اعتباره آلی. عالم شهود یالکز احساساتمز قارشی اولان تجایسیله قالماز، انک صدای غنی دائماً ساحه وجدانمزده طنین انداز اولور. عقلک قوانینی، قلبک احتیاجاتی، روحک غریب، سر انکیز حالاتی واردر. کافه مسالک فلسفیه نک بو جهتلری نظر دقتدن دور طوتماسی لازم کلیر.

ایشته «پانته ایسم» بومبجشده عظیم مشکلاته تصادف ایدیور. بومسملک اربابندن هیچ بری بومشکلاتک اقتحامنده مهارت کوستره میور. پانته ایستلر متناهی ایله نامتناهینک موجودیتنی تصدیق ایدیورلر. بومبجشده قوانین عقلیه نک مقتضیاتی، وجدان عمومینک الهاماتیلر وفاق تام اوزره بوانیورلر. فقط انسانلر یالکز طبیعتیه اینانمق، یاخود جناب حق پرستش ایتمکه اکتفا ایتزلر. انلر خیالات ایله مشحون اولمیوب حقیقی موجودات، ذی

روح قوی ایله مسکون برعالم طبیعته اینانمق؛ برمعنای مجرددن، بر اشارت جبریه دن، خلاصه قوری براسمدن عبارت بر معبوده دکل؛ حی وقادر وفعال اولان بر الهه ایمان ایتک ایسترلر .

«پانته ایسم» ک علت غائیة سی وحدت یعنی نامتناهی ایله متناهی نیک، جناب حق ایله طبیعتک حقیقت واحده حاله ارجاعیدر. بو امر عظیمک اهمیتنی کیم تقدیر ایتمز؟ زیرا برطرفدن وجدان عمومی بی تطمین ایچون حقیقی بر اللهک، حقیقی بر طبیعتک وجودی لازم کلدیکی کبی؛ دیگرطرفدن ده بونلری حال وحدته ارجاع اقتضا ایدیور. فقط بوکا نصل موفق اولمی؛ اکبر مجرد ومبهم بر آله ایله اکتفا ایدیلجهک اولورسه اکا برطاقم صفات اثبات ایتلی؛ اثبات ایدیلجهک بوصفاتک ده حرکتی، حیاتی اولمی. بو تقدیرده کوره کرک بوصفاتک، کرک بونلره متفرع تعریفاتک کافه سی اللهدن بشقه برشی اولماق لازم کلدیکندن طبیعت آنده اندماج ایدیور دیمکدر. مسئله بوسکلی آلدقندن صکره یالکز حیات الهیه قالوب طبیعتدن اثر قالماز. بالعکس طبیعت ایچون بر حقیقت اثبات ایدیلهرک موجودات ایچون بر قیام مستقل، بر شخصیت متعینه قبول ایدیلجهک اولورسه اوزمان حقیقت الهیه قوری براسمدن، قوری بر اشارتدن عبارت قالیر. خلاصه کلام کائنات ایچون بر حقیقت اثبات ایدیلجهک اولورسه حقیقت الهیه نیک قوتی آزالملش،